

Från välfärdsrättigheter till humanitär rätt

Om Sveriges roll i arbetet med FN:s konvention om barnets rättigheter, 1978–1989

Linde Lindkvist¹

From Welfare Rights to Humanitarian Law: Sweden and the Making of the UN Convention on the Rights of the Child, 1978–1989

This paper sheds light on the role played by the Swedish government in the drafting of the UN Convention on the Rights of the Child. It reveals how Sweden's understanding of the concept and context of children's rights changed from a focus on domestic welfare politics in the late 1970s to humanitarianism and children in armed conflicts in the late 1980s. This shift reflected wider trends in international human rights politics, but also stemmed from an intensified co-operation with Swedish and international NGOs who presented themselves as representatives of children's need and interests.

Det finns idag en etablerad berättelse om att Sverige var ett av de drivande länderna i förhandlingarna om FN:s konvention om barnets rättigheter mellan 1978–1989, och att den svenska regeringen då arbetade nära icke-statliga organisationer som Rädda Barnen med att etablera en syn på barnet som en enskild rättighetsbärare i internationell rätt (SOU 1997:116, Lopatka 2007: xl). Den här versionen av händelseförloppet återkommer i såväl anekdotiska texter som mer forskningsbaserade verk om Barnkonventionens tillblivelse (Ek 2009, Fass 2011, Holzscheiter 2010: 139–252).

Men vad finns det egentligen för empiriskt stöd för den berättelsen? Vilken roll spelade egentligen Sverige och svenska frivilligorganisationer i utarbetandet

¹ Författaren vill rikta ett tack till Simone Ek, Lars H Gustafsson, Birgitta Rubenson, samt redaktörerna för det här temanumret för initierade läsningar och konstruktiva kommentarer på en tidigare version av den här artikeln.

av Barnkonventionen? Och vilka föreställningar om barns mänskliga rättigheter låg till grund för det arbetet? Den här artikeln utgår från den officiella FN-dokumentationen från konventionsförhandlingarna,² samt arkivmaterial från svenska Utrikesdepartementet och svenska Rädda Barnen. Syftet är att ge en sammansatt bild av den svenska regeringens förhållande till konventionsarbetet, samt visa hur det förändrades över tid och i dialog med icke-statliga aktörer.

I korta drag visar artikeln hur den svenska FN-delegationen inledningsvis förhöll sig avvaktande till idén om en konvention om barnets rättigheter. Från svensk sida framhölls att en eventuell konvention måste ge stöd till välfärdsinstitutioner, så som utbyggd föräldraförsäkring, föräldrautbildning och barnomsorg. Dessa reformer framställdes som nödvändiga för en mer jämställd arbetsmarknad och ett mer inkluderande samhälle, men också som led i att ge barn bättre förutsättningar att utvecklas till aktiva samhällsmedborgare. Frågan om barnets rättigheter sågs med andra ord som en integrerad del av en progressiv välfärdspolitik. Först från mitten av 1980-talet, och då inte minst på grund av påtryckningar från Rädda Barnen och andra frivilligorganisationer, tog Sverige en alltmer aktiv roll i förhandlingarna. Samtidigt innebar inflytandet från frivilligorganisationer och FN-organ som Unicef att Sverige, liksom andra väst- och nordeuropeiska stater, kom att företräda en tolkning av barns rättigheter som låg i linje med dessa organisationers profilmråden. Sverige fortsatte att insistera på att barnet måste ses som en individuell rättighetsbärare, men tonade samtidigt ner banden mellan barns rättigheter och välfärdsstatens institutioner för att istället fokusera på humanitära aspekter, och då inte minst behovet av ett förstärkt folkrättsligt skydd för barn i väpnade konflikter. Blicken på vilka utmaningar som var centrala för frågan om barns rättigheter flyttades därmed från välfärdspolitiska reformer på hemmaplan, till extrema fall av våld och exploatering av barn i andra länder.

Sveriges ändrade positionering var en del av ett vidare skifte i internationell barn- och människorättspolitik under slutet av 1980-talet (Whyte 2019). I någon mån kan det skiftet förstås som en återgång till en mer ursprunglig och humanitärt orienterad syn på barnets internationella rättigheter – en syn som går att spåra tillbaka till tiden omkring det första världskriget, och som ofta förknippas med den tidiga internationella Rädda Barnen-rörelsens (Cabanes 2014). Men den starka betoningen av barn under exceptionellt svåra omständigheter innebar samtidigt att frågor om barns medborgarskap och politiska aktörskap fick träda åt sidan under de sista åren av konventionsförhandlingarna. I den mån Barnkonventionen gav uttryck för en vision om politisk

2 De flesta av de officiella dokumenten finns återgivna i *The Legislative History of the Convention on the Rights of the Child*, Geneva: Office of the United Nations High Commissioner of Human Rights, 2007. I efterföljande noter används FN:s egna officiella dokumentbeteckningar.

förändring handlade det i första hand om att skydda barn från allvarliga former av övergrepp och utsatthet, inte om att utjämna socioekonomiska klyftor eller att tillvarata barns agens. Även om konventionen innehöll artiklar om barns medborgerliga rättigheter, så som rätten till yttrandefrihet och rätten att bli hörd, var dessa i slutändan svagt formulerade och kopplades inte till någon bredare vision om social och politisk jämlikhet.

Konventionen som ingen ville ha

Den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling Konventionen om barnets rättigheter (Barnkonventionen) genom acklamation. Det var det sjätte omfattande internationella fördrag på området mänskliga rättigheter som världsorganisationen färdigställt sedan dess tillkomst 1945. I likhet med tidigare konventioner – däribland Konventionen mot rasdiskriminering (1965) och Kvinnokonventionen (1979) – var Barnkonventionen ett resultat av förhandlingar mellan stater i FN:s kommission för mänskliga rättigheter, ett organ som inrättats redan 1946 och som firat sin största triumf ett par år senare när den presenterade grundtexten till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (Normand & Zaidi 2008). Under 1950-talet utvecklades kommissionen till en scen för ideologisk dragkamp mellan USA och Sovjetunionen, vilket gjorde att det dröjde fram till mitten av 1960-talet innan den, mycket tack vare ett idogt arbete från nyligen självständiga stater som Jamaica och Sierra Leone, kunde slutföra de första rättsligt bindande FN-avtalen om mänskliga rättigheter (Jensen 2016). Under 1970-talet – och i synnerhet efter statskuppen i Chile 1973, Helsingfors-konferensen om europeisk säkerhet 1975, samt Jimmy Carters seger i det amerikanska presidentvalet 1976 – växte mänskliga rättigheter till ett mer eller mindre globalt gångbart moraliskt och politiskt språk; ett språk som kom att associeras med en ny form av transnationella rörelser som gjorde anspråk på att representera ett icke-ideologiskt världssamvete i motstånd mot statligt sanktionerade övergrepp och diskriminering. I FN kom människorättsarbetet allt mer att kretsa kring etablerandet av institutioner för att granska staternas efterlevnad av ratificerade avtal, men också kring utarbetandet av mer detaljerade normer som antingen riktade in sig mot specifika kränkningar (ex. ofrivilliga försvinnanden och tortyr) eller specifika grupper, vars sårbarhet och anspråk doldes av den abstrakta idén om ett universellt människovärde (Eckel 2019).

Det var mot denna bakgrund som arbetet med Barnkonventionen inleddes i slutet av 1970-talet. Konventionen var i huvudsak ett försök att konsolidera redan befintliga normer om universella mänskliga rättigheter, samt att anpassa dessa efter vad som vid den tiden uppfattades som barns specifika behov och sårbarhet (Cantwell 2011: 40-41). Men idén om barns rättigheter hade även en egen internationell förhistoria. 1924 hade FN:s föregångare, Nationernas

Förbund, antagit den så kallade Genève-deklarationen, en text som hade i sitt ursprung i försök att legitimera humanitära hjälpinsatser för barn och deras familjer i Öst- och Centraleuropa, Ryssland, samt delar av det sönderfallande osmanska riket efter det första världskriget. Genève-deklarationen benämndes ibland som en deklaration om barnets rättigheter, även om den till sitt innehåll främst var en uppmaning till individer och privata sammanslutningar att bidra till välgörenhetsinsatser för att hjälpa barn i extrema former av utsatthet (Cabanes 2014: 289–294). Efter 1945 försökte den brittiska avdelningen av Rädde Barnen, Save the Children Fund, att återuppliva Genève-deklarationen som en internationell förklaring om barnets rättigheter. Men de försöken ogillades av FN:s kommission för mänskliga rättigheter som under slutet av 1940-talet istället valt att prioritera en deklaration om universella mänskliga rättigheter. Det skulle därför dröja ett helt decennium innan kommissionen till slut tog upp förslaget och gjorde barns rättigheter till en del av FN:s arbete för mänskliga rättigheter. I november 1959 antog Generalförsamlingen en reviderad deklaration som inte minst betonade familjens betydelse för att säkerställa barns fysiska och psykiska behov (Moody 2016: 171–175).

I samband med förhandlingarna under 1950-talet väckte kommunistiska stater idén om en folkrättsligt bindande konvention. Ungern, Polen och Sovjetunionen ansåg alla att deklarationen var problematisk eftersom den gav sken av att barns rättigheter främst var en moralisk och humanitär fråga och därmed underlät att erkänna statens betydelse för att göra rättigheter till mer än fromma ideal.³ Poängen med en konvention var med andra ord att klargöra statens ställning som den primära aktören för att genom lagstiftning och budgetallokeringar skapa ett samhälle som skulle vara till gagn för barns hälsa och välfärd. Det var dock först tjugo år senare, i samband med förberedelserna för det internationella barnåret 1979, som idén om en konvention skulle bli föremål för en mer ingående diskussion i FN.

I februari 1978 presenterade den polska regeringen ett utkast på en konventionstext som till sitt innehåll var identisk med deklarationen från 1959.⁴ I samband med detta uttryckte den polske FN-delegaten Adam Lopatka en förhoppning om att texten skulle färdigställas inom ett år och därmed kunna utgöra en barnårets *grande finale*, något han såg som realistiskt med tanke på att texten enbart innehöll vedertagna principer om barns rätt och välfärd.⁵ Förslaget mötte dock kompakt motstånd från såväl stater som FN-organ och frivilligorganisationer. Invändningarna handlade främst om tidpunkten för det polska förslaget. Inte minst från frivilligorganisationernas håll sades det

3 Draft Declaration of the Rights of the Child: Comments by Governments, 12 januari 1959, UN Doc. E/CN.4/780 (1959), s. 8.

4 Draft Convention on the Rights of the Child, 7 februari 1978, UN Doc. E/CN.4/L.1366 (1978).

5 Discussion in UN Commission on Human Rights, 13 mars, 1978, UN Doc. E/CN.4/SR.1471 (1978), para. 63.

att förhandlingarna om konventionen måste invänta utfallet av de många studier och aktiviteter som redan var planerade för barnåret 1979 och som med säkerhet skulle bringa större klarhet i barns situation i olika delar av världen.⁶ Unicef:s ledning var direkt avvisande och ansåg att förslaget var svårförenligt med det internationella barnårets målsättning om att stimulera nationella och lokala insatser för barns välmående med utgångspunkt i kontextspecifika behov och förutsättningar. En internationell konvention var av sin natur abstrakt, programmatisk och inriktad på att synliggöra staters tillkortakommanden. Från Unicefs synvinkel var det precis den typen av 'top-down'-lösningar på frågan om barns behov och rättigheter som det internationella barnåret syftade till att undvika (Black 1996: 137-138).

Även Sverige sällade sig till kritikerna när konventionsförslaget diskuterades i FN under våren 1978. Den svenska FN-delegationen, som leddes av UD:s rättschef Hans Danelius, återknöt till synpunkter som framförts av frivilligorganisationer som International Catholic Child Bureau och International Union of Child Welfare. Även om en konvention om barns rättigheter vore önskvärd var det, som Danelius uttryckte det, "premature to aim at completing the work on a convention during the 1979 session".⁷ Tillsammans med de andra nordiska länderna och Nederländerna påtalade Sverige ytterligare ett antal punkter som man såg som problematiska i det polska förslaget. Danelius betonade skillnaden i form mellan en icke-bindande avsiktsförklaring som deklarationen från 1959 och en rättsligt bindande konvention. Ur svensk synvinkel var det flera skrivelser i deklarationen som inte gick att omvandla till bindande rättsregler – exempelvis principen om att barn ska uppfostras "in a spirit of understanding, tolerance, friendship among peoples, peace and universal brotherhood". Problemet här var inte budskapet i sig, utan att sådana allmänna formuleringar inte var möjliga att tillämpa i enskilda rättsfall.⁸

Enligt Danelius fanns det också andra skäl till varför en konvention inte kunde antas utan ingående diskussion. Ett grundläggande politiskt problem var att det polska förslaget reproducerade en deklaration som tillkommit före avkolonialiseringen under 1960-talet, en process som lett till en kraftig expansion av antalet medlemsstater i FN, men också förändrat inriktningen på dess arbete med mänskliga rättigheter till att mer handla om diskriminering och strukturella förutsättningar för rättigheter (Jensen 2016). I vad som speglade en vid den tiden uttalad solidaritetspolitik i förhållande till utvecklingsländer,

6 Kommentarer från frivilligorganisationer på det första polska konventionsförslaget, 8 mars, 1978, UN Doc. E/CN.4/1324/Corr.1 (1978).

7 Anförande av Hans Danelius i FN:s kommission för mänskliga rättigheter, 13 mars, 1978, UN Doc. E/CN.4/SR.1471 (1978), paras 71, 78.

8 FN:s deklaration om barnets rättigheter, UN Doc. A/Res.1386 (XIV), 20 november 1959, princip 10. Skriftliga kommentarer från regeringar på det polska konventionsförslaget, mars 1978, UN Doc. E/CN.4/1324 (1978), para. dd(2)

betonade Danelius att även nyligen självständiga stater borde ges möjlighet att delta i utformningen av en internationell lagstiftning om barnets mänskliga rättigheter.⁹

Den kanske ändå mest förödande kritik som Sverige, återigen tillsammans med de andra nordiska länderna och Nederländerna, riktade mot den föreslagna konventionen var att den till sitt innehåll var alltför konservativ. I många stycken – så som i den anknytningsteoretiskt influerade formuleringen om barnets rätt att inte separeras från sin mor – speglade konventionsutkastet en syn på relationen mellan barn, föräldrar och staten som hörde hemma i den tidiga efterkrigstiden (Zahra 2011: 236–237). Danelius framförde att den svenska regeringen önskade en uppdaterad text som speglade de materiella förändringar som ägt rum i många industrialiserade samhällen sedan 1950-talet, samt hur dessa lett till en förändrad syn på barnets situation, men också på familjen, äktenskapet och föräldrars möjligheter till arbete: “It is important, for instance, to emphasize the effects which economic and labour market conditions may have upon the situation of children. The responsibility of Governments as regards the day care of children of working parents ought to be mentioned”.¹⁰

Vad Sverige – men även länder som Danmark och Nederländerna – efterlyste i en internationell konvention om barnets rättigheter var med andra ord ett erkännande av de socialpolitiska reformer som genomförts under 1960- och 70-talen. Det handlade dels om reformer som betonade att barnet var ett enskilt rättighetssubjekt, men även om reformer och policyinitiativ för att stärka föräldrars förutsättningar att möta barns grundläggande behov och stimulera barns utveckling till självständiga medborgare.¹¹ Den här synen på statens roll i förhållande till barn och deras föräldrar uttrycktes på flera håll i den statliga utredningen om barnets rätt som låg bakom det civilrättsliga aga-förbudet i föräldrabalken 1979 (SOU 1978:10). Men aga-förbudet var inte en isolerad händelse, utan tillkom inom ramen för en mer omfattande våg av statliga reformer och initiativ som bland annat innefattade en utbyggd föräldrautbildning och föräldraförsäkring (Littmarck 2017). Ofta fanns det flera olikartade målsättningar med sådana reformer, och inte minst aga-förbudet bottnade i en rädsla för att en ökad invandring skulle underminera svenska värderingar. Samtidigt fanns där en tydlig målsättning som inte enbart handlade om att skydda barn från olika former av våld, utan också om att utjämna sociala och ekonomiska klyftor, samt att stärka barns ställning som samhällsmedborgare med lika rättigheter som vuxna (SoU 1978:39: 74, Zetterqvist Nelson: 2009: 271–289, Sandin 2018, Sandin m fl bidrag i denna volym). Den initiala svenska

9 Anförande av Hans Danelius i FN:s kommission för mänskliga rättigheter, 13 mars, 1978, UN Doc. E/CN.4/SR.1471 (1978).

10 Skriftliga kommentarer från regeringar på det polska konventionsförslaget, mars 1978, UN Doc. E/CN.4/1324 (1978), para. dd(6).

11 Ibid.

positioneringen i arbetet med Barnkonventionen speglade med andra ord ett inhemskt reformarbete. Barns rättigheter förstods inte som en isolerad fråga, utan som en del av en mer omfattande välfärdspolitik.

Från välfärd till humanitär rätt

Även om Sverige var kritisk till innehållet i det första konventionsförslaget var man i grunden villig att fortsätta samtalen om en FN-konvention om barnets rättigheter. Andra västländer var mer avvisande. Storbritannien ansåg exempelvis att barn redan omfattades av de internationella fördragen om mänskliga rättigheter, varför en särskild konvention ansågs överflödig. USA såg det polska förslaget som ett försök att avleda uppmärksamhet från kränkningar av mer grundläggande mänskliga fri- och rättigheter bakom järnridån, och amerikanska diplomater skulle under stora delar av 1980-talet göra sitt bästa för att sinka samtalen om barns rätt (Lindkvist 2022).

Trots det kyliga mottagandet valde Polen att fortsätta driva frågan om en konvention om barnets rättigheter. 1979 presenterade man ett nytt utkast som denna gång var mer omfattande och som innehållsmässigt speglade en statssocialistisk uppfattning om det allmännas omfattande ansvar gentemot barn inom områden som utbildning, hälsa och fritidsaktiviteter – däribland ett ansvar att ta hänsyn till barns individuella intressen och åsikter (Richardson-Little 2014).¹² Samma år inrättades en särskild arbetsgrupp under FN:s kommissionen för mänskliga rättigheter med uppdrag att leda det fortsatta förhandlingsarbetet. Till ordförande valdes den polske delegaten och rättsvetaren Adam Lopatka. Men det var först en bit in på 1980-talet som förhandlingarna fick momentum. Under de första åren var det få stater, FN-organ och icke-statliga organisationer som deltog, och de diskussioner som ägde rum präglades till stor del av en ideologisk tvekamp mellan stormakterna om vilken roll staten kan och bör ha i säkerställandet av barns rättigheter och hälsa (Cantwell 1992: 21-22). Den spänningen intensifierades vintern 1981-82 då den polska regeringen – där Lopatka ingick som minister för religionsfrågor – utfärdade ett militärt undantagstillstånd för att kväsa den framväxande fackföreningsrörelsen Solidaritet. Detta föranledde fördömande resolutioner i FN där det även talades om Barnkonventionen som ett mer eller mindre öppet försök att stjäla uppmärksamhet och resurser från det parallella arbetet med en internationell konvention om avskaffande av alla former av tortyr – en konvention där Sverige var en av förslagsställarna (Reiding 2007: 254, Therborn 1996: 381).

Sverige och de andra nordiska länderna deltog förvisso i förhandlingarna om Barnkonventionen, men under de första åren höll man en förhållandevis låg profil, och fortsatte att upprepa de poänger man fört fram i samband med

12 Revised Draft Convention on the Rights of the Child, 10 oktober 1979, UN Doc. E/CN.4/1349 (1979).

kritiken av det ursprungliga polska förslaget. Det handlade främst om att betona de kulturella och arbetsmarknadspolitiska förändringar som skett under efterkrigstiden, samt hur dessa medfört en förändrad syn på familjen och på barnet som enskild individ och samhällsmedborgare. Sverige lade exempelvis fram förslag som gick ut på att betona barnets rätt till nära kontakt med båda sina föräldrar och inte enbart modern som det stod i det ursprungliga förslaget, samt rätten till lika tillgång till välfärdsinstitutioner som utbildning, samt hälso- och sjukvård.¹³ Från svensk sida lyfte man även fram miljöförstöringar och ökad migration som faktorer som medfört nya utmaningar för målsättningen om att skapa samhällen där barns rättigheter och välfärd kunde tillgodoses.¹⁴

En kritisk vändpunkt kom i mitten av 1980-talet då tortyrkonventionen färdigställdes och då de flesta västeuropeiska länder normaliserat sina diplomatiska förbindelser med Polen. 1985 blev Unicef, som tidigare hållit sig undan från frågan om barns rättigheter, en aktiv part i konventionsförhandlingarna, vilket också ledde till ett större engagemang bland utvecklingsländer (Veerman 1992: 183).

Även Sverige blev vid den här tiden mer engagerat, och då särskilt i en fråga som inte hade varit på bordet när förhandlingarna inleddes i slutet av 1970-talet: barn i väpnade konflikter.

Under 1980-talet andra hälft, men även under decenniet efter att konventionen färdigställdes, kom Sverige att bli en ledande röst för ett folkrättsligt skydd mot rekrytering av barn under arton år till väpnade styrkor. Det här arbetet resulterade i Barnkonventionens Artikel 38, men också i ett specifikt tilläggsprotokoll om barn i väpnade konflikter som förelåg år 2000 (Hanson 2011, Vik & Østberg 2018: 314).

I Utrikesdepartementets arkiv från det sena 1980-talet framstår barnsoldater som den enskilt viktigaste fråga på området barns rättigheter som satsade svenska diplomater i och utanför FN. Omkring årsskiftet 1988-1989 höll exempelvis de svenska beskickningarna i Washington och Moskva konsultationer med den amerikanska respektive den sovjetiska regeringen, vilka båda motsatte sig idén om att inkludera en artonårsgräns för militärtjänstgöring i Barnkonventionen. USA:s motstånd grundade sig främst i nationell lagstiftning som tillät personer som fyllt sju ton år och som inhämtat föräldrars samtycke att ta värvning i militären eller flottan.¹⁵ Men både USA och Sovjet framförde också mer tekniska skäl som gick ut på att regleringen av krigets lagar var en

13 Sveriges kommentar på det ursprungliga polska förslaget, 27 december 1978, UN Doc. E/CN.4/132 (1978), k.

14 Se ex. Sveriges förslag på tillägg till Barnkonventionens preamble, 10 oktober 1979, UN Doc. E/CN.4/1349 (1979), d. Sverige deltog även i de samtal som fördes om barns rätt att bli hörd, samt rätt till yttrandefrihet, religionsfrihet och församlingsfrihet. Dessa medborgerliga och politiska rättigheter skulle komma att bli helt centrala för diskussioner om barnets rättigheter från det tidiga 2000-talet och framåt, men tillmättes knappast någon större betydelse under det att förhandlingsarbetet pågick – då med undantag för den ständigt kontroversiella rätten till religionsfrihet.

15 Telex från svenska ambassaden i Washington till FN-delegationen i Genève, "Re: FN:s Barnkonvention och skyddet för barn i väpnade konflikter", odaterat, januari 1989, HP 48, Mål M/3.

särskild del av folkrätten som reglerades i Genèvekonventionerna (1949) och deras tilläggsprotokoll (1977). Sådana instrument utarbetades inom ramen för det internationella Röda Korset och ansågs därför inte kunna regleras av en FN-kommission för mänskliga rättigheter.¹⁶ Från Pentagons sida uttryckte man dessutom påtaglig irritation mot "diplomats, non-military amateurs, and Swedes" som försökte utnyttja FN för att ifrågasätta amerikansk lagstiftning.¹⁷

För att förstå varför Sverige kom att fästa så mycket uppmärksamhet vid barn i väpnade konflikter måste vi förstå den roll som frivilligorganisationerna, och då inte minst svenska Rädda Barnen, kom att spela i förhandlingarna från mitten av 1980-talet.

Rädda Barnen hade i slutet av 1970-talet etablerat sig som en av Sveriges ledande organisationer för katastrofhjälp och humanitärt bistånd, ett arbete som hade sin materiella bas i bidrag från allmänheten samt omfattande anslag från SIDA.¹⁸ Under barnåret 1979 hamnade organisationen i blickfånget, både i svensk som internationell press, för sitt arbete med att ge humanitärt stöd till vietnamesiska båtflyktingar i Malaysia, samt biståndsprojekt i Etiopien, Libanon och Sydjemen (Anér 1979: 3). Samtidigt fick organisationen en allt starkare nationell profil då man inrättade Sveriges första barnombudsman inom den egna organisationen. Ombudsmannen var en ombildning av den avdelning inom Rädda Barnen som ägnade sig åt svenska förhållanden och fick i uppdrag att bedriva opinionsbildning och påverkansarbete för att bland annat bekämpa barnmisshandel och öka inkluderingen av så kallade "utanförbarn" – ett begrepp som framförallt användes för att benämna barn från invandrarfamiljer och från "psykosocialt utsatta familjer" som på olika sätt saknade resurser att tillgodose barns behov (Gustafsson 1979).

Rädda Barnens arbete genomsyrades under de här åren av en ambition att representera barns behov och perspektiv i samhällsdebatten, en målsättning som också knöt an till en allt starkare profilering mot frågor om barns rättigheter, och då i synnerhet rätten att inte utsättas för våld eller andra former av kränkande behandling. Rädda Barnens förbundsordförande, folkpartisten och litteraturvetaren Kerstin Anér, förklarade den här tanken i Rädda Barnens medlemstidning *Barnen och Vi* 1979. Hon framhöll också hur organisationen hade som ambition att i olika sammanhang företräda vad man uppfattade som barns universella behov och intressen:

16 Telex från svenska ambassaden i Moskva till FN-delegationen i Genève, "Re: FN:s Barnkonvention och skyddet för barn i väpnade konflikter", odaterat, januari 1989, HP 48, Mål M/3.

17 Telefax från svenska FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "MR-kommissionen: Barnkonventionen", 8 mars 1989, HP 48, Mål Y/4, Dnr: 128., bilagd rapport från American Friends Service Committee, s. 3.

18 För en överblick över Rädda Barnens utveckling under den tidiga efterkrigstiden som också betonar de nära banden till den svenska regeringen och till främjande av svenska intressen, se Nehlin, Ann, 2009. *Exporting Visions and Saving Children: The Swedish Save the Children Fund*. Diss, Linköpings universitet.

Rädda Barnens inställning är inte och kan aldrig vara att bara sticka litet hjälp i händerna på en och annan nödlidande. Vi har en annan uppgift: att tala för alla barn. Att vara deras ombudsman både borta och hemma. Och att försöka gå till botten med det som ger så många svenska barn idag en fortfarande hård uppväxttid, mitt i socialvälfärdens land: ointresse, okunnighet, likgiltighet, våldsmentalitet, dåliga idoler. ... Barn är inte tiggare. Inte i Sverige, inte i andra länder heller. De är morgondagens medborgare. Därför skall FN:s barnårs globala ansats för att få syn på dessa unga medborgare och ge dem deras rättigheter, inte försvinna (Anér 1979:3).

Förverkligande av barns rättigheter krävde med andra ord mer än bara allt mer avancerade välfärdslösningar. Det krävde också en förändrad attityd till barn som individer och ett större ansvarstagande från föräldrar och andra vuxna. Samtidigt fanns här en uppfattning om att barn utgjorde en relativt homogen social grupp, med mer eller mindre identiska behov och intressen.

Vid slutet av 1970-talet var det dock oklart hur Rädda Barnen skulle föra ut sina perspektiv på barns behov och rättigheter i internationella sammanhang. Det internationella samarbetet inom den vidare Rädda Barnen-rörelsen var vid den här tiden i en djup kris. Det formella samarbetsorganet, International Union for Child Welfare (IUCW), hade under 1960-talet utvecklats till en alltmer centraliserad organisation som kommit att lägga allt större vikt vid samarbetet med stater i genomförandet av projektverksamhet i utvecklingsländer. Rädda Barnens generalsekreterare Håkan Landelius beskrev det som en organisation som utvecklats till "en liten men dock kopia av Unicef" som därmed förlorat sin icke-statliga prägel. Under slutet av 1970-talet hade IUCW även varit inblandad i en omfattande korruptionsskandal och därmed förlorat mycket av sin trovärdighet.¹⁹

Som en reaktion på detta hade Rädda Barnens västeuropeiska och nordamerikanska systerorganisationer, däribland den västtyska Rettet das Kind och norska Redd Barna lämnat IUCW och bildat en ny samarbetsorganisation under namnet Save the Children Alliance. Även Svenska Rädda Barnen valde i oktober 1978 att lämna IUCW, men gjorde samtidigt bedömningen att ett medlemskap i Save the Children Alliance skulle vara svår att förena med en lojalitet mot svensk alliansfrihetspolitik.²⁰ Man såg det som viktigt att inte "förlora sin svenska identitet som innehåller så stor goodwill i allt bistånds- och humanitärt arbete."²¹ På samma gång ville Rädda Barnen inte förlora, utan snarare

19 Mailkorrespondens mellan författaren och Simone Ek, 22 mars 2021.

20 Håkan Landelius, Bakgrundspapper om Rädda Barnen International, 18 oktober 1982, Rädda Barnens arkiv, RBI ark, F1 c 21.

21 Håkan Landelius, PM om Rädda Barnen International, 3 oktober 1983, Rädda Barnens arkiv, RBI ark, F1 c 21.

stärka, sina kontaktytor mot de stora biståndsorgan som hade säten i Genève, såsom UNHCR och Unicef, inte minst med anledning av det då annalkande internationella barnåret.

Det var mot den bakgrunden som Rädda Barnen i februari 1979 meddelade att man startade ett eget kontor på 147 Rue de Lausanne i Genève under namnet Rädda Barnen International (RBI).²² Organisationens status var medvetet otydlig. Utåt sett var det en separat organisation, men internt beskrevs den som en avdelning direkt underställd generalsekreteraren och kansliet i Stockholm. Till en början spelade Rädda Barnen International en undanskymd roll bland de många frivilligorganisationer som hade närvaro i Genève. Dess företrädare, Margareta Linnander, arbetade parallellt med frågor om kvinnlig omskärelse inom Anti-Slavery Society och förutom en utställning med barnteckningar av Livets Träd i FN-högkvarteret, en serie seminarier om Rädda Barnens ombudsman och arbetet mot barnmisshandel i Sverige, samt en del samordningsmöten med olika FN-organ beträffande humanitära hjälpinsatser, existerade RBI i stort sett enbart på pappret.²³

1981 lyckades dock Rädda Barnen International erhålla konsultativ status i FN. Det här var anmärkningsvärt eftersom sådan status i regel är reserverad för internationella NGOs och därför inte kan sökas av organisationer med en tydlig nationell identitet. Det som gjorde att RBI lyckades med sin ansökan var i första hand att IUCW i praktiken upphört att existera efter det internationella barnåret och att det i början av 1980-talet saknades representation från den internationella Rädda Barnen-rörelsen i FN-organ som kommissionen för mänskliga rättigheter. Från RBI:s sida försökte man samtidigt att framställa sig som en separat internationell organisation, inte minst genom att trycka på att Rädda Barnen var bland de största frivilliga bidragsgivarna till FN:s flyktingkommissarie UNHCR.²⁴

Den konsultativa statusen gav RBI rätt att delta i förhandlingarna om Barnkonventionen, vilket man också gjorde. Redan 1981 tog huvudkontoret i Stockholm initiativ till ett seminarium i Genève för att lansera ett eget utkast till internationell konvention om barnets rättigheter, ett utkast som gick under det anspråksfulla namnet *Carta Infantium* (1981). Till sitt innehåll liknade texten den version som Polen presenterat 1979, men inkluderade även artiklar som betonade barnets rätt att inte utsättas för våld. Poängen med seminariet var ändå främst att slå ett slag för de icke-statliga organisationernas roll i utvecklingen av normer om barnets mänskliga rättigheter. I en historisk exposé över

22 Pressmeddelande, "Swedish Voluntary Organization Appoints Ombudsman for Southern Africa, Also Opens Geneva Office", 9 februari 1979, Rädda Barnens arkiv, RBI ark, F1 c 21.

23 Margareta Linnander, Verksamhetsrapporter för Rädda Barnen International, februari 1979–december 1980, Rädda Barnens arkiv, RBI ark, F1 c 21.

24 Rädda Barnen's Application for Consultative Status with the Economic and Social Council, Category II, 29 maj 1980, Rädda Barnens arkiv, F1 fa 1.

Rädda Barnens utveckling som cirkulerades i samband med seminariet förklarade Landelius att man under 1970-talet återvänt till en för organisationen ursprunglig idé om barns rättigheter. I Landelius historieskrivning likställdes främjandet av idén om barns rättigheter med målsättningen att företräda barns behov och intressen. Att tala för barns rättigheter var det samma som att representera verkliga barn. "Rädda Barnen continues to keep the serious ideas of our founders alive and remains a spokesman for children".²⁵

Året efter deltog Rädda Barnen Internationals nya representant i Genève, Simone Ek, för första gången i de formella samtalen om Barnkonventionen som fördes i FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Inte minst på grund av sitt brinnande personligt engagemang kom hon snart att bli en centralfigur i diskussionerna om konventionen från mitten av 1980-talet och framåt. I sina memoarer beskriver Ek, hur hon tillsammans med representanter från International Catholic Child Bureau och den nygrundade barnrättsrörelsen Defence for Children International förfasades över hur trögt förhandlingsarbetet fortskred och hur svårt det var för fristående organisationer att utöva inflytande över samtalen. Tillsammans tog de därför initiativ till att skapa en gemensam grupp för frivilligorganisationer för att bevaka diskussionerna i FN, samordna positioner och planera gemensamma lobbyinginsatser i förhållande till regeringsutsända diplomater och nyckelpersoner inom FN-systemet (Ek 2009: 32–36)

Redan från början av NGO-gruppens arbete valde RBI att prioritera frågan om barn i väpnade konflikter. Tillsammans med kväkarrörelsens internationella paraplyorganisation, Friends World Committee for Consultation, utarbetade Ek ett artikelförslag som tog inspiration från befintliga skrivelser i internationell humanitär rätt och som gick ut på att utrusta Barnkonventionen med ett förbud mot användningen av barnsoldater (Ek 2009: 124–125). Den omedelbara kontexten var kriget mellan Iran och Irak, och de rapporter som visade hur den iranska armén systematiskt använde sig av företräddelsevis unga pojkar för att, med livet som insats, säkra stridsvagnarnas framfart över irakiska minfält (Brett 2012: 24, 49). Men även Afghanistan, El Salvador, Kambodja, Libanon och Nicaragua användes som exempel på hur nya krig med irreguljära styrkor och otydliga gränser mellan stridande och civila gjorde frågan om barnsoldater mer och mer alarmerande.²⁶

NGO-gruppen lyckades efter vissa påtryckningar vinna gehör hos Sverige och Nederländerna som tillsammans lade fram ett artikelförslag i arbetsgruppen om Barnkonventionen, ett förslag som också antogs utan större diskussioner

25 Håkan Landelius, "The History of an Idea in Action", opublicerad artikel om Rädda Barnens historia, 1982, Rädda Barnens arkiv, RBI ark, F1 c 21.

26 Telex från svenska FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "Re FN:s Barnkonvention och skyddet för barn i väpnade konflikter", odaterat, januari, 1989 Hp. 48, Mål: M/3.

våren 1986 (Reiding 2007: 294-297). Året därpå väckte dock Internationella Röda Kors-kommittén (ICRC) nytt liv i frågan då man ansåg att den antagna artikeln var alldeles för vagt formulerad och till och med kunde tolkas som en försvagning av befintlig humanitär rätt. Anledningen var dels avsaknaden av en tydlig åldersgräns för deltagande krig, men också att förslaget riskerade att reducera alla aspekter som rör barns situation i tillstånd av krig till en fråga om barnsoldater. ICRC:s rättschef René Kosirnik framförde till svenska diplomater att artikeln till och med borde strykas eftersom "frågor om barns skydd i krig inte var en fråga om mänskliga rättigheter".²⁷ Rädda Barnens då nyttillträdde generalsekreterare Thomas Hammarberg intog dock en annan position och drev igång en intensiv kampanj för att få till en skrivelse som skulle innebära en tydlig artonårsgräns för rekrytering till väpnade styrkor och deltagande i krig. Detta var i linje med en definition av barn som personer under arton år, men var delvis i strid med befintlig humanitär rätt där gränsen för militärtjänstgöring i regel låg vid femton år (Hammarberg 1987). Återigen svarade den svenska FN-delegationen på påtryckningarna från Rädda Barnen och tog nu en ledande roll i att rätta till det "drafting mistake" (Reiding 2007:294) som man själv varit medskyldig till. Den svenska FN-delegationen i Genève kunde i januari 1989 konstatera att frågan "rönt påtaglig uppmärksamhet" i Sverige, "både i Riksdagen och bland frivilligorganisationer samt även i pressen."²⁸

Frågan om barn i väpnade konflikter var också den i stort sett enda fråga där barn och ungdomar själva blev involverade i förhandlingarna om Barnkonventionen. Under 1988 koordinerade svenska Röda Korsets ungdomssektion en internationell namninsamling, "Youth Against Child Soldiers," genom ett nätverk av ungdomsorganisationer som tillkommit under internationella barnåret. Under hösten 1988 tilläts också ordföranden för svenska Röda Korsets ungdomsförbund, Lars Pettersson, att delta i ett sammanträde med arbetsgruppen för Barnkonventionen och överlämnade då en lista med namnunderskrifter från 650 organisationer från olika delar av världen till stöd för förslaget om en artonårsgräns för deltagande i väpnade konflikter.²⁹ Dock finns det ingenting som tyder på att namninsamlingen gav upphov till några reaktioner i arbetsgruppen. I de i sammanhanget ovanligt detaljerade protokollen från det efterföljande förhandlingarna står inte uppöppet omnämnt.³⁰ Till

27 Telex från FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "Re Barnkonventionens artikel 20 om barn i krig", odaterad, januari 1989, Hp. 48, Mål: M/3.

28 Telex från svenska FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "Re FN:s Barnkonvention och skyddet för barn i väpnade konflikter", odaterat, januari, 1989 Hp. 48, Mål: M/3. Se även Pressmeddelande från svenska FN-delegationen i New York, "Nordiskt anförande om barnkonventionen", 14 november, 1988, HP 48, Mål: K/13.

29 Odaterat pressklipp från ICRC:s nyhetsbrev, arkivet för Defence for Children International, Genève, PRO-CRC, January 1987 to March 1988.

30 Handskrivet protokoll från debatt i arbetsgruppen om konventionen om barnets rättigheter, 7 December 1988, Hp. 48, Mål M/3.

skillnad från exempelvis Kvinnokonventionen (1979) eller Konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder (2006) var Barnkonventionen en text som skrevs utan direkt inflytande från de personer som den var tänkt att skydda. Även om konventionen innehåller skrivelser som betonar barnets rätt att bli hörd, speglar dess tillkomsthistoria en annan uppfattning, nämligen att barn inte behöver höras för att det ska vara möjligt att urskilja deras behov och intressen. Istället vilar konventionen på en föreställning om att det går att urskilja ett abstrakt, universellt barn, som förvisso utvecklas över tid, men som ändå kan representeras och användas som grund för utarbetandet av internationell lagstiftning.

Under de sista förhandlingsrundorna fick Sverige, på begäran av Adam Lopatka, agera koordinator för artikeln om barn i väpnade konflikter med uppgiften att uppnå en kompromisstext.³¹ Från svensk sida kunde man slå fast att det fanns en överväldigande majoritet till stöd för en tydlig artonårsgräns i frågan om barnsoldater, men konsensusprincipen gjorde att förslaget i praktiken var omöjligt att föra i hamn. USA fortsatte enligt svenska diplomater att "upprepa sin tes om att MR-kommissionen var fel forum för att skriva om den internationella humanitära rätten".³² Dessutom noterade svenska diplomater i Washington att slutförhandlingarna om Barnkonventionen skulle sammanfalla med administrationsskiftet från Ronald Reagan till George Bush Sr., vilket innebar en "stor byråkratisk rädsla för ändringar i etablerade positioner".³³ De svenska ansträngningarna för att nå en mer ambitiös skrivelse kom därmed till korta.

Avslutning

Konventionen om barnets rättigheter slutförhandlades i FN:s kommission för mänskliga rättigheter i mars 1989. I ett avslutande anförande å de nordiska ländernas vägnar målade den svenske delegaten Anders Rönquist upp en bild av sluttextern som ett viktigt steg framåt för förverkligandet av idén om barnets rättigheter, ett steg som var särskilt påkallat med tanke på den ansträngda situation som barn befann sig i i många delar av världen: "Children are fatally affected by hunger, armed conflicts and social injustice. Children also constitute a large proportion of the refugees in the world. In several countries children are imprisoned, in some even tortured."³⁴

31 Telefax från svenska FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "Barnkonventionens artikel 20 om barn i krig", 8 december 1988, Hp. 48, Mål: M/5, Dnr. 1495.

32 Telefax från svenska FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "Barnkonventionen, dpt 13", 9 mars 1989, Hp. 48, Mål: Y/4, Dnr. 410.

33 Telex från svenska ambassaden i Washington till FN-delegationen i Genève, "Re: FN:s Barnkonvention och skyddet för barn i väpnade konflikter", odatat, januari 1989, Hp. 48, Mål M/3.

34 Telefax från svenska FN-delegationen i Genève till UD Stockholm, "Barnkonventionen, dpt 13", 5 mars 1989, Hp. 48, Mål: Y/4, Dnr. 342, s. 2.

Samtidigt som Rönquist såg konventionen som en viktig markering från det internationella samfundet mot den typen av övergrepp erkände han att den var långt i från vad de nordiska staterna hade hoppats på. Rönquist valde då inte att fokusera på avsaknaden av tydliga formuleringar om kostnadsfri barnomsorg och en könsneutral föräldraförsäkring som Sverige hade efterfrågat i början av förhandlingarna. Istället uppehöll han sig vid frågan om barn i väpnade konflikter, där Sverige hade hoppats på en artonårsgräns för rekrytering till väpnade styrkor. Mot slutet av sitt anförande uttryckte också Rönquist sin tacksamhet mot de frivilligorganisationer som deltagit i förhandlingarna och som hjälpt till att fästa blicken vid några av de mest extrema former av våld som barn riskerar att utsättas för: "I can assure this Commission that the non-governmental experts have reminded us, when the discussion has tended to be too legalistic, that we are dealing with the realities of the children of the world."³⁵

En av nyckelorden här var "experts". NGO-gruppens företrädare, vare sig det handlade om representanter för Rädda Barnen, Defence for Children International eller the International Catholic Child Bureau, gjorde framgångsrika anspråk på att besitta expertkunskaper om barns livsvillkor och vilka situationer som innebar ett hot mot deras rätt till integritet och värdighet. Dessa anspråk fördes ofta fram med hänvisning till organisationernas direkta erfarenheter från biståndsarbete i katastrofzoner och väpnade konflikter, men även från opinionsbildning i länder som Sverige, Belgien och Nederländerna från vilka de flesta av NGO-gruppens företrädare härstammade. Inte minst för svenska Rädda Barnen spelade föreställningen om organisationen som ett expertorgan eller en ombudsman för världens barn en betydelsefull roll under stora delar av 1980-talet. Det var det ideal som användes som motiv för beslutet att starta ett eget kontor i Genève i samband med det internationella barnåret 1979 och som senare användes för att legitimera varför Rädda Barnen borde prioritera normutvecklingen inom barnrättsområdet. I korthet sade sig frivilligorganisationerna kunna kompensera för frånvaron av verkliga barn och unga i internationella diskussioner om barns rättigheter. NGO-gruppens aktiva närvaro skänkte därmed diskursen om barns mänskliga rättigheter en aura av framåtskridande och demokratisk förankring som den annars saknade.

Mot slutet av 1980-talet, och i synnerhet under inflytande av den nye generalsekreteraren Thomas Hammarberg, kom Rädda Barnen att överge talet om ett ombudsmannaskap. Men anledningen till det var först och främst insikten om att en ombudsman av hävd är en statlig funktion och därmed inte lämpade sig för att beskriva den opinionsbildande roll som en frivilligorganisation skulle spela. I samband med att Barnkonventionen antogs 1989 förändrades också Rädda Barnens profil till att bli en "kamprörelse för barns rättigheter". Det

35 Ibid., s. 6.

innebar å ena sidan en tydligare konfliktposition i förhållande till staten, och å andra sidan en mer legalistisk och därmed också mer statisk förståelse av idén om barnets rättigheter. Målsättningen var inte längre att skapa nya rättigheter för barn, utan att se till att stater förverkligade de rättigheter som kodifierats i FN. Som Thomas Hammarberg själv uttryckte saken i en artikel för organisationens medlemmar 1990: "Som vakthundar skall vi bevaka att det inte stannar vid de vackra orden" (Hammarberg 1990: 9).

Det står tydligt att den svenska hållningen till arbetet med Barnkonventionen – som mot slutet av förhandlingarna nästan uteslutande kom att kretsa kring frågan om barn i väpnade konflikter – till stor del påverkades av den humanitära syn på barns rättigheter som frivillorganisationerna, och däribland svenska Rädda Barnen, lade fram under konventionsförhandlingarna. Inte minst förändrades den geografiska ramen för Sveriges förståelse för barnrättsfrågorna. Från 1980-talets mitt kom barnrättsbegreppet att bli mindre associerat med socialpolitiska reformer i ett nationellt sammanhang, och mer med hur det internationella samfundet bäst skulle kunna bemöta mer grundläggande hot mot barns hälsa, integritet och utveckling – hot som återkom i olika kontexter, men som i första hand förstods som lokaliserade till länder i globala syd.

Det här var en tveeggad utveckling. Å ena sidan speglade den en mer globaliserad syn på barns rättigheter, och en större medvetenhet om att våld mot och exploatering av barn bör förstås som kränkningar av mänskliga rättigheter. Var det något Sverige, tillsammans med de andra nordiska länderna och Nederländerna, lyckades med var det att etablera frågan om barn i väpnade konflikter som en människorättsfråga. Samtidigt var den syn på barns rättigheter som Sverige, och många andra västeuropeiska länder, kom att företräda under 1980-talets andra hälft till stor del fränkopplad från en mer grundläggande samhällsanalys, inklusive en analys av orsakerna till barns utsatthet. Om slutet av 1970-talet hade präglats av en syn på barns rättigheter som en integrerad del av vidare diskussioner om välfärdsstatens struktur, om vad som utgör ett demokratiskt, jämställt och jämlikt samhälle, blev barnrättsfrågan under 1980-talets andra hälft mer koncentrerad på olika former av direkt och synligt våld mot barn som en specifik social grupp. Barns rättigheter blev med andra ord en alltmer specialiserad fråga. Detta banade väg för en mer sofistikerad barnrättsrörelse under 1990- och 2000-talen och för en ökad kunskapsproduktion och medvetenhet om barnrättsfrågornas alla nyanser. Samtidigt kom diskussionen om barns rättigheter alltmer att separeras från vidare diskussioner om de samhälleliga och ekonomiska förutsättningarna för mänskliga rättigheter, och från den grundläggande frågan om hur ett gott och rättvist samhälle bör organiseras (Moyn 2018, Whyte 2019).

Referenser

- Anér, Kerstin, 1979. "Barnåret – och sedan?", *Barnen och Vi* 1, s. 3.
- Black, Maggie, 1996. *Children First: The Story of UNICEF, Past and Present*. Oxford: Oxford University Press.
- Brett, Rachel 2012. *Snakes and Ladders*. London: Quaker Books.
- Burke, Roland, 2020. "The 1993 World Conference on Human Rights and the Retreat of a Redistributive Rights Vision", *London Review of International Law* 8(2), s. 233–260.
- Cabanes, Bruno, 2014. *The Great War and the Origins of Humanitarianism, 1918-1924*. New York: Cambridge University Press.
- Cantwell, Nigel, 1992. "The Origins, Development and Significance of the United Nations Convention on the Rights of the Child", s. 19–30 i Sharon Detrick, Jaap Doek & Nigel Cantwell (red.), *The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the "Travaux Préparatoires"*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Cantwell, Nigel, 2011. "Are Children's Rights Still Human?", s. 37–60 i Antonella Invernizzi & Jane Williams (red.), *The Human Rights of Children: From Visions to Implementation*. London: Routledge.
- Carta Infantium: The Convention on the Rights of the Child, 1980. Stockholm: Rädda Barnen.
- Eckel, Jan, 2019. *The Ambivalence of Good: Human Rights in International Politics since the 1940s*. New York: Oxford University Press.
- Ek, Simone, 1980. "Internationella barnåret 1979: Ett rungande upprop som väckte hela världen", *Barnen och Vi* 2, s. 8–11.
- Ek, Simone, 2009. *Självklart barnets rättigheter: Om frivilligorganisationernas roll i tillkomsten av Barnkonventionen*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Fass, Paula S., 2011. "A Historical Context for the United Nations Convention on the Rights of the Child", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 633(1), s. 17–29.
- Gustafsson, Lars, 1979. "Arbete bland barn i Sverige", *Barnen och Vi* 1, s. 28–30.
- Hammarberg, Thomas, 1987. "Children Shouldn't Pay the Costs of Adults' Wars", *The International Herald Tribune*, 23 januari.
- Hammarberg, Thomas, 1990. "Barnets årtionde – vår utmaning", *Barnen & Vi* 4, s. 8–9.
- Hanson, Karl, 2011. "International Children's Rights and Armed Conflict", *Human Rights and International Legal Discourse* 5(1), s. 40–62.
- Hoffmann, Stefan-Ludwig, 2016. "Human Rights and History", *Past and Present* 232(1), s. 279–310.
- Holzscheiter, Anna, 2010. *Children's Rights in International Politics: The Transformative Power of Discourse*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Jensen, Steven L. B., 2016. *The Making of International Human Rights: The 1960s, Decolonization, and the Reconstruction of Global Values*. New York: Cambridge University Press.
- Lindkvist, Linde, 2022. "Rights Without Subjects: A History of Children's Human Rights", i Samuel Moyn & Meredith Terretta (red.), *Cambridge History of Rights*, vol 3. New York: Cambridge University Press.
- Littmarck, Sofia, 2017. *Barn, föräldrar, välfärdsstat: Den politiska debatten om föräldrautbildning och föräldrastöd 1964-2009*. Diss, Linköpings universitet.

- Lopatka, Adam, 2007. "Introduction", s. xxxvii- xliv i *Legislative History of the Convention on the Rights of the Child*. Geneva: Office of the United Nations High Commissioner of Human Rights.
- Marklund, Carl, 2020. "Double Loyalties? Small-State Solidarity and the Debates on New International Economic Order in Sweden During the Long 1970s", *Scandinavian Journal of History* 45(3), s. 384-406.
- Moody, Zoe, 2016. *Les Droits de l'Enfant: Genèse, institutionnalisation et diffusion (1924-1989)*. Neuchâtel, Éditions Alphil-Presses.
- Moyn, Samuel, 2018. *Not Enough: Human Rights in an Unequal World*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.
- Nehlin, Ann, 2009. *Exporting Visions and Saving Children: The Swedish Save the Children Fund*. Diss, Linköpings universitet.
- Normand, Roger & Zaidi, Sarah, 2008. *Human Rights at the UN: The Political History of Universal Justice*. Bloomington: Indiana University Press.
- Reiding, Hilde, 2007. *The Netherlands and the Development of International Human Rights Instruments*. Cambridge: Intersentia.
- Richardson-Little, Ned, 2014. "Writing Human Rights into the History of State Socialism", *Humanitarianism & Human Rights* (blogg), tillgänglig på <https://hhr.hypotheses.org/374>.
- Sandin, Bengt, 2018. "Barnuppfostran, föräldraskap och barns rättigheter: en studie av diskussionen kring agalagen 1979", i Victor Lundgren & Cecilia Riving (red.), *Mellan Malmö och Minneapolis: Kulturhistoriska undersökningar tillägnade Lars Edgren*. Lund: Arkiv förlag.
- SOU 1978:10, Barnets rätt, 1 om förbud mot aga, 1977.
- SOU 1997:116, Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige, 1997.
- Sturfelt, Lina, 2018. "Rädda Barnens århundrade: Mänskliga rättigheter i en motsägelsefull historieskrivning", s. 55-67 i Malin Arvidsson, Lena Halldenius & Lina Sturfelt (red.), *Mänskliga rättigheter i samhället*. Malmö: Bokbox förlag.
- Therborn, Göran, 1996. "Child Politics: Dimensions and Perspectives", s. 377-391 i Eugeen Verhellen (red.), *Monitoring Children's Rights*. Haag, Martinus Nijhoff.
- Veerman, Philip E., 1992. *The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood*. Dordrecht: Martinus Nijhoff.
- Vik, Hanne Hagtvedt & Skage Alexander Østberg, 2018. "Deploying the Engagement Policy: The Significance of Legal Dualism in Norway's Support for Human Rights Treaties from the late 1970s", *Nordic Journal of Human Rights* 36(3), s. 304-321.
- Whyte, Jessica, 2019. *The Morals of the Market: Human Rights and the Rise of Neoliberalism*. London: Verso.
- Zahra, Tara, 2011. *The Lost Children: Reconstructing Europe's Families After World War II*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.
- Zetterqvist Nelson, Karin, 2009. "När Bowlby kom till Sverige. Från motstånd till erkännande: Anknypningsteori i Sverige 1950-2000", s. 271-289 i Ann-Marie Markström et. al. (red.), *Barn, barndom och föräldraskap*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.